

KIRJALLINEN KYSYMYS 757/2009 vp

Kuolleen ehdokkaan poistaminen vaalien ehdokaslistalta

Eduskunnan puhemiehelle

Valtiollisia vaaleja ei ole koskaan uusittu, mutta kunnallisvaaleja sen sijaan on. Viimeksi näin tapahtui sähköisen äänestyksen ongelmien vuoksi Karkkilassa, Kauniaisissa ja Vihdissä syksyllä 2009. Tällöin Vihdin ehdokaslistalla oli kaksi kuollutta ehdokasta, joita ei ollut mahdollista poistaa listalta.

Uusittavissa vaaleissa kunnan ehdokaslistojen yhdistelmän on lain mukaan oltava sama kuin kumotuissa vaaleissa. Se on nähtävissä muun muassa äänestyspaikoilla sekä kuntien kotisivuilla. Ehdokkaina on siten samat henkilöt kuin kumotuissa vaaleissa. Ehdokasta, joka ei enää ole vaalikelpoinen tai joka on kuollut ehdokaslistojen yhdistelmän vahvistamisen jälkeen mutta ennen uusittavien kunnallisvaalien tuloksen vahvistamista, ei voida julistaa valituksi. Tällaiselle ehdokkaalle mahdollisesti annetut äänet luetaan kuitenkin sen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuului.

Kuolleita ehdokkaita on toisinaan listoilla myös tavallisissa, ilman uusintaa sujuvissa vaaleissa, koska ehdokaslistat pitää vahvistaa jo

kuukautta ennen vaaleja. Kun vaalit joudutaan uusimaan, on ehdokaslistan vahvistamisesta poikkeuksellisen pitkä aika vaalin toimittamiseen ja kuolemantapausten riski lisääntyy. Esimerkiksi Vihdin tapauksessa vaalit uusittiin lähes vuoden kuluttua ensimmäisestä yrityksestä.

Edesmennyttä henkilöä surevien omaisten näkökulmasta on kohtuutonta, että kuolleen ihmisen tiedot ja kuva ovat esillä vaalikampanjoinnissa. Toisaalta on huolehdittava siitä, että uusintavaalien olosuhteet säilyvät muiden ehdokkaiden ja puolueiden kannalta mahdollisimman muuttumattomina suhteessa uusittavaan vaaliin.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä, että edesmenneen ehdokkaan nimi jatkossa poistetaan vaalien ehdokaslistojen yhdistelmästä ilman ehdokasnumeroiden muuttamista?

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 2009

Merikukka Forsius /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitantanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Merikukka Forsiuksen /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 757/2009 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä, että edesmenneen ehdokkaan nimi jatkossa poistetaan vaalien ehdokaslistojen yhdistelmästä ilman ehdokasnumeroiden muuttamista?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Vaalilain (714/1998) mukaan ehdokashakemukset käsittelevä viranomaislaati vaaleja varten kaikista hyväksytyistä ehdokkaista ehdokaslistojen yhdistelmän (presidentinvaalissa ehdokasluettelon), johon otetaan kustakin ehdokkaasta seuraavat tiedot: numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä muissa kuin kunnallisvaaleissa kotikunta. Kuolemantapausten varalta on säädetty, että puolueen, valitsijayhdistyksen tai yhteislistan vaaliasiamies on velvollinen viipymättä ilmoittamaan ehdokkaan kuolemasta ehdokashakemukset käsittelevälle viranomaiselle. Ehdokaslistojen yhdistelmään ei oteta ehdokasta, joka on kuollut, mikäli ehdokaslistojen yhdistelmän laativa viranomaislaati tietää ehdokkaan kuolemasta silloin, kun ehdokaslistojen yhdistelmä laaditaan 31. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessa. Jos ehdokas kuolee sen jälkeen, kun hänen nimensä on ehditty ottaa ehdokaslistojen yhdistelmään, hänen tietojaan ei voida enää yhdistelmästä poistaa. Vaikka kuolleelle ehdokkaalle mahdollisesti annettavia ääniä ei voida lukea vaaleissa hänen hyväkseen, äännet tulevat kuitenkin sen vaalili-

ton, puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuului. Sääntelyllä on pyritty varmistamaan, ettei vaalien tulos tällaisessakaan tapauksessa suhteellisuuden toteutumisen osalta eri ryhmien kesken vääristyisi. Poikkeuksen muodostaa presidentinvaali, jossa säädettyssä järjestyksessä asetetun presidenttiehdokkaan pysyvä estyneisyys tai kuolema ennen vaalitoimituksen päättymistä johtaisi vaalilain 143 §:n perusteella siihen, että presidentinvaali keskeytettäisiin ja koko vaalimenettely aloitettaisiin uudelleen.

Vaalilaissa säädetty ehdokaslistojen yhdistelmän laatimista koskeva määräaika johtuu käytännön syistä. Ennakköänestys kotimaassa ja ulkomailla aloitetaan 11. päivänä ennen vaalipäivää. Ehdokaslistojen yhdistelmät on sitä ennen ehditävä painaa ja virheettömät tiedot ehdokkaista ehdokasnumeroineen toimittaa ennakköänestyksestä huolehtiville vaaliviranomaisille.

Vaalilaissa ehdokaslistojen yhdistelmän jakelu on tarkasti säännelty. Eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaleissa asianomaisen vaalipiirilautakunnan on toimitettava ehdokaslistojen yhdistelmiä tarpeellinen määrä vaalipiiriin kuntien keskusvaalilautakunnille jaettavaksi edelleen vaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja ennakköänestyksen vaalitoimitsijoille, vaalipiiriin kuuluvien kuntien kunnanhallituksille sekä muille vaalipiirilautakunnille jaettaviksi edelleen näiden vaalipiirien kuntien vaaliviranomaisille. Lisäksi yhdistelmiä on toimitettava vaalipiirissä ehdokkaita asettaneiden tahojen vaaliasiamiehille sekä oikeusministeriölle ja ulkoasiainministeriölle jaettavaksi ulkomailla olevien ennakköänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille. Yhdistelmiä on myös pidettävä yleisön saatavana. Kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan tulee saattaa kunnallisvaalien ehdokaslistojen yhdis-

telmä äänioikeutettujen tiedoksi sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi ja lisäksi keskusvaalilautakunnan kokoushuoneistossa julkaistavalla ilmoituksella. Tarpeellinen määrä kunnallisvaalien ehdokaslistojen yhdistelmiä on hyvissä ajoin ennen vaaleja toimitettava kunnanhallitukselle, vaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja kunnan alueella olevien yleisten ennakköäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille sekä ehdokkaita asettaneiden tahojen vaaliasiamiehille. Yhdistelmiä on myös pidettävä kunnan asukkaiden saatavana. Kiireellisesti tapahtuvan laajan jakelun ja tiedottamisen vuoksi mahdollisen korjauspainoksen tekeminen ei vaalien toimittamisen virheettömyyttä vaarantamatta enää myöhäisessä vaiheessa olisi mahdollista. Ehdokkaita asettavat tahot voivat kuitenkin vaalikampanjoissa vaaliviranomaisia joustavammin ottaa huomioon mahdollisen kuolemantapauksen.

Tavanmukaisessa järjestyksessä toimitettavissa vaaleissa kuolemantapaus ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen ja vaalitoimituksen välisenä lyhyenä ajanjaksona ei ole kovin todennäköinen. Mikäli vaalien äänestys määrätään valituksen johdosta uusittavaksi, vaalilain mukaan vaaleissa käytetään samaa ehdokaslistojen yhdistelmää kuin kumotuissa vaaleissa. Tällöin ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen ja äänestyksen aloittamisen välinen ajanjakso on selvästi pidempi kuin tavanmukaisessa järjestyksessä toimitettavissa vaaleissa. Aikaa kuluu sekä valitusmenet-

telyyn että vaalien järjestelyihin. Uusittavien vaalien vaalipäivä on eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa ensimmäisenä sunnuntaina 50 päivän kuluttua siitä, kun valitusviranomaisen päätös on saanut lainvoiman. Kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta määrää vaalipäiväksi sopivaksi katsomansa sunnuntain.

Omaisien tai ystävän nimen esiintyminen ehdokaslistojen yhdistelmässä kuoleman jälkeen on ymmärrettävästi aiheuttanut mielipahaa. Kuolemantapauksiin liittyen on aiheellista pohtia, voitaisiinko lainsäädännössä mahdollistaa edellä kuvattua hienovaraisempi menettely erityisesti uusittavissa vaaleissa. Oikeusministeriössä selvitetään, voitaisiinko vaalilainsäädäntöä kehittää esimerkiksi niin, että uusittavissa vaaleissa ehdokashakemukset käsittelevä viranomaisen tiettyinä laissa säädettävänä ajankohtana vielä uudelleen tarkastaisi ehdokastiedot ja tarvittaessa poistaisi ehdokaslistojen yhdistelmästä kuolleen ehdokkaan tiedot ehdokasnumerointia muuttamatta, taikka voitaisiinko kysymyksessä tarkoitettujen tilanteiden välttämiseksi esimerkiksi nopeuttaa uusittavaksi määrättävien kunnallisvaalien aikataulua. Yksi mahdollinen keino olisi säätää vaalilaissa uusittavien kunnallisvaalien ajankohta valtiollisten vaalien tapaan. On myös syytä selvittää, onko vaalien laillisuutta vaarantamatta mahdollista esimerkiksi poistaa edesmenneen ehdokkaan nimi ja muut tiedot ehdokaslistojen yhdistelmästä nykyistä myöhemmin.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2009

Oikeusministeri Tuija Brax

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 757/2009 rd undertecknat av riksdagsledamot Merikukka Forsius /saml:

Vad tänker regeringen göra för att namnet på en avliden kandidat i fortsättningen avförs ur sammanställningen av kandidatlistorna utan att kandidatnumren ändras?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Enligt vallagen (714/1998) ska den myndighet som behandlar kandidatansökningarna göra upp en sammanställning av kandidatlistorna (vid presidentval en kandidatförteckning) över alla godkända kandidater i valet. För varje kandidat antecknas i sammanställningen nummer, namn och titel, yrke eller syssla som anges med högst två uttryck samt vid andra val än kommunalval hemkommun. Beträffande dödsfall har det föreskrivits att ett partis, en valmansförenings eller en gemensam listas valombud är skyldig att utan dröjsmål underrätta den myndighet som behandlar kandidatansökningarna om en kandidats död. En avliden kandidat tas inte upp i sammanställningen av kandidatlistorna, om myndigheten som uppgör sammanställningen har underrättats om kandidatens död innan sammanställningen vid sammanträdet som hålls den 31 dagen före valdagen görs upp. Om en kandidat dör efter att hans eller hennes namn har upptagits i sammanställningen av kandidatlistorna kan dennes uppgifter inte längre avföras ur sammanställningen. Om en död kandidat får röster kan dessa inte räknas kandidaten till godo, men rösterna tillfaller dock valförbundet, partiet eller den gemensamma listan.

Denna bestämmelse syftar till att säkerställa att valresultatet inte förvrids och att proportionaliteten mellan olika grupper också i dessa fall genomförs. Ett undantag utgörs dock av presidentval. Enligt 143 § i vallagen ska val av president avbrytas och valet förrättas på nytt om en kandidat som ställts upp i föreskriven ordning får bestående förhinder eller avlider innan valförrättningen har avslutats.

Den i vallagen ställda tidsfristen för uppgörandet av sammanställningen av kandidatlistorna beror på praktiska skäl. Förhandsröstningen i hemlandet och utomlands inleds den 11 dagen före valdagen. Före detta ska sammanställningarna av kandidatlistorna tryckas och korrekta uppgifter om kandidaterna samt deras kandidatnummer ställas till de valmyndigheter som har hand om förhandsröstningen.

I vallagen ingår detaljerade bestämmelser om distributionen av sammanställningen av kandidatlistorna. Vid riksdagsval och Europaparlamentsval ska valkrets nämnden se till att ett nödvändigt antal sammanställningar av kandidatlistorna sänds till de kommunala centralvalnämnder i valkretsen för vidare utdelning till valnämnderna, valbestyrelserna och valförrättarna samt kommunstyrelserna i de kommuner som hör till valkretsen och till övriga valkrets nämnder för vidare utdelning till dessa valkretsars kommunala valmyndigheter. Dessutom ska sammanställningar sändas till valombuden för de instanser som har ställt upp kandidater i valkretsen samt justitieministeriet och utrikesministeriet för att utdelas till valförrättarna vid förhandsröstningsställen utomlands. Sammanställningarna ska också hållas tillgängliga för allmänheten. Vid kommunalval ska den kommunala centralvalnämnden bringa sammanställningen av kandidatlistorna

för kommunalval till de röstberättigades känedom så som kommunala tillkännagivanden delges samt dessutom genom tillkännagivande som anslås i centralvalnämndens möteslokal. Ett tillräckligt antal sammanställningar ska i god tid före valet sändas till kommunstyrelsen, valnämnderna, valbestyrelserna och valförrättarna vid de allmänna förhandsröstningsställena inom kommunen samt till valombuden för de instanser som ställt upp kandidater. Sammanställningarna ska också hållas tillgängliga för kommunens invånare. Denna distribution och informationsverksamhet är så omfattande och sker i en så brådskande takt att det skulle vara omöjligt att i ett sent skede trycka en korrigerad version av sammanställningen utan att äventyra valförrättningens riktighet. De instanser som ställer upp kandidater kan dock i sina valkampanjer på ett mer flexibelt sätt än valmyndigheterna beakta möjliga dödsfall.

Vid ordinarie val är det mycket sällsynt att en kandidat dör under den korta tiden mellan uppgörandet av sammanställningen av kandidatlistorna och valförrättningen. Om det med anledning av besvär bestäms att valet ska tas om används vid nyval enligt vallagen samma sammanställning av kandidatlistorna som vid de upphävda valen. I detta fall är tiden mellan uppgörandet av sammanställningen av kandidatlistorna och inledandet av röstningen betydligt längre än vid ordinarie val. Både besvärsförfarandet och ordnandet

av valet tar tid. Valdagen för nyvalet är vid riksdagsval och Europaparlamentsval första söndagen sedan 50 dagar har förflutit från det att besvärsmyndighetens beslut har vunnit laga kraft. Vid kommunalval är valdagen den söndag som den kommunala centralvalnämnden bestämmer.

Att namnet på en anhörig eller vän har varit i sammanställningen av kandidatlistorna efter dennes död har förståeligt medfört obehag. Med tanke på dödsfall kan det vara skäl att överväga om det skulle vara möjligt att i lagstiftningen föreskriva om ett mer hänsynsfullt förfarande än det ovan beskrivna. Justitieministeriet utreder om det är möjligt att utveckla vallagstiftningen så att myndigheten som behandlar kandidatansökningarna vid nyval vid en lagstadgad tidpunkt kontrollerar kandidatuppgifterna på nytt och vid behov avför uppgifterna för en avliden kandidat ur sammanställningen av kandidatlistorna utan att ändra kandidatnumreringen eller om det är möjligt att till exempel skynda på tidsplanen för nyval vid kommunalval för att undvika situationer som beskrivs i spörsmålet. Ett alternativ skulle vara att ange valdagen för nyval vid kommunalval i lag på samma sätt som för nyval vid statliga val. Det finns också skäl att utreda om det är möjligt att i ett senare skede än för närvarande avföra kandidatens namn och andra uppgifter ur sammanställningen av kandidatlistorna utan att äventyra valets laglighet.

Helsingfors den 12 oktober 2009

Justitieminister Tuija Brax